

AVERSS UN REVERSS

Latvijas Bankas biļetens • 2008. gads Nr. 1

ŠAJĀ NUMURĀ

2 NAUDAI ARVIEN BIJUSI ARĪ SIMBOLISKA NOZĪME INTERVIJA

Atjaunotajam latam ir jau 15 gadi. Šajos gados tas atguvis gan savas funkcijas, gan estētisko un filozofisko vērtību. Par naudu un interesantām lietām naudas mūžā stāsta folkloras speciāliste, profesore JANĪNA KURSĪTE.

5 NEKUSTAMĀ ĪPAŠUMA TIRGUS CIKLS NATAĻJA BEŅKOVSKA

Pēc pašu nekustamā īpašuma kompāniju apgalvojuma jauno projektu piedāvājuma vidējās cenas pēdējā laikā nav pieaugušas vai atsevišķos projektos pat samazinājušās. Kas nosaka nekustamā īpašuma cenas un to attīstības virzienu?

9 JAUNPIENĀCĒJI EIRO ZONĀ ALEKSANDRA BAMBALE

Kipra un Malta, tāpat kā Latvija, ir mazas valstis ar atvērtu ekonomiku un attīstītu pakalpojumu sektoru. Tāpēc bija īpaši interesanti novērot, kā šīm valstīm izdevās izpildīt Māstrihtas kritērijus un saņemt atļauju šā gada pirmajā dienā ieviest eiro.

IZZINAS

4 * *Brīvības cīņas* – viena no pasaules gada monētām

8 * Bērnu ideju konkurss

12 LATVIJAS BANKAS PADOMĒ

JANĪNA KURSĪTE

Profesore,
Latvijas Bankas Monētu
dizaina komisijas locekle

INTERVIJA

NAUDAI ARVIEN BIJUSI ARĪ SIMBOLISKA NOZĪME

Atjaunotajam latam ir jau 15 gadi. Šajos gados tas atguvis gan savas funkcijas, gan estētisko un filozofisko vērtību. Un ietver arī spēcīgus simbolus, ornamenta zīmes, kas neredzami saista pagātņi ar tagadni un nākotni, Latviju ar citām pasaules valstīm.

(Turpinājums 2. lpp.)

Jubilejas un piemiņas monēta Pieclatnieks, ko veidoja pēc mākslinieka Riharda Zariņa sudraba monētas Milda parauga, tika laista klajā 2003. gada 5. martā. Pirmā monēta Latvijas Nacionālās operas namā tika pasniegta Valsts prezidentei V. Vīķei-Freibergai.

Naudai arvien bijusi arī simboliska nozīme

Latvijas lats mūsu naudas aprītē atgriezās 1993. gada 5. martā, kad apgrozībā tika laista Latvijas Republikas nacionālā valūta. Tā atguva gan agrākajos gados zaudētās funkcijas – naudas reformas sekmīga norise un lata ieviešana radīja priekšnoteikumus pārejai uz tirgus ekonomiku, gan arī savu estētisko un filozofisko vērtību. Īpaša vieta naudas klāstā ir jubilejas monētām, kas vienlaikus ir arī mākslas darbi. Tiesa, ne pēc skaita, ne pēc kopsummas tās neveido būtisku daļu Latvijas naudas aprītē, tomēr ieguvušas Latvijas iedzīvotāju un viesu atzinību. Pirmās tika izlaistas jau 1993. gada novembrī, atzīmējot Latvijas Republikas neatkarības 75. gadadienu, līdz 2008. gada sākumam – jau 58. Par šo monētu tapšanu rūpējās gan Latvijas Bankas speciālisti, gan Latvijas Bankas Monētu dizaina komisija, kurā iesaistīti arī neatkarīgie eksperti: Ramona Umblija, Jānis Stradiņš, Ilmārs Blumbergs, Imants Lancmanis, Sandra Krastiņa un tagad arī folkloras speciāliste, profesore JANĪNA KURSĪTE.

Naudas saturs ir «valstiskuma simbols, ekonomikas regulēšanas instruments», bet kādu jēdzienisko skaidrojumu jūs tai piešķirtu?

Nauda ir laime, bet ne vienkārša laime. Angļiem *happy* – ir «laimīgs», bet senāk tas nozīmēja arī «pārticīgs». Par laimīgu tika uzskatīts tāds, kas pie visa cita šādam stāvoklim nepieciešamā vienlaikus bija arī pārticis. Taču jau minētā vārdsakne ne visās indoeiropiešu valodās nozīmē bagātību pozitīvā izpratnē, tā, piemēram, krievu valodā vārds *hapatj* nozīmē «nesātīgi grābt, ņemt kukulšus, zagt» un lietvārds *hapuga* – «kukulņēmējs, laupītājs, cita labuma piesavinātājs», augšvācu valodā *happig* – «alkans, kārtīgs». Indoeiropiešu tautām senatnē šī vārdsakne ietvēra kā pozitīvu, tā negatīvu semantiku atkarībā no tā, kādā veidā nauda, pārticība iegūta – ar darbu un pūliņiem vai bez tiem. Šim pieņēmumam par labu liecina radniecīgs senindiešu vārds *apnas*, kas nozīmē gan bagātību, gan arī darbu; bet arī latīņu valodā *opes* – bagātība, un tās pašas saknes arī *opus* – darbs.

Vai pirms darba Latvijas Bankā bijāt pētījusi monētu un banknošu zīmējumus? Kādas pārdomas jums radās?

Naudai vienlīdz nozīmīgas ir divas puses – ekonomiskā un maģiskā. Esmu pētījusi naudu, bet tādā īpatnējā skatījumā – mītiski maģiskais un nauda. Latviešiem ir papildinām sižetu par apslēpto un apburto naudu, ko noteikti sargā kāds briesmonis. Ir **apkārtstaigājošā jeb klejojošā** nauda, kas var parādīties maza bērna, sievietes vai klejojošas uguniņas izskatā. Vīriešiem šī klejojošā nauda, visbiežāk sievietes izskatā – parasti lūdžas, lai tai pieskaras, vai arī cilvēkam pašam ir jāsaprot, lai naudu iegūtu, vajag tai pieskarties. Ir **nolādētā nauda**, ko kāds, ierokot zemē, nolādējis. Naudas atradēji senos laikos ievēroja veselu rindu noteikumu, kā atrasto naudu padarīt nekaitīgu, respektīvi, kā to atmazgāt. Viens no priekšnosacījumiem – daļa no tādas naudas bija jāziedo kādam, kam naudas nav vai ir ļoti maz. Pavisam labi bija iegūt **nenotērējamo naudu**. Visbiežāk šādu naudu varēja dabūt Jāņu naktī. Bet vispirms bija jāatrod papardes zieds, kuru tad Velns lūdžās, lai pārdod viņam. Par maksu bija jāprasa ne vairāk, ne mazāk kā viena naudas vienība – viens grasis vai viens vērdiņš, tagadējos laikos tas būtu viens lats. **Laimes nauda** daļēji sakrīt ar nenotērējamo naudu, bet atšķirībā no pirmās, ko dāvina Velns, šī nāk no likteņdievības Laimas gādīgās rokas. Velns naudu aizdod, bet no cilvēka prasa par to upuri, Laima to dāvina kā labvēlības zīmi. Laimas nauda parasti ir tā, ko cilvēks it kā nejauši atrod. Par labu naudas piesaistītāju līdzekli uzskatīja zivju zvīņas, kuras gadu mijā paslēpa naudas maciņā. Nu un vēl bija gara virkne ar citādu naudu, piemēram, miroņa jeb apmirtā nauda, nauda, kas kaltējas utt.

Kura banknote un kura monēta jums pašai patīk vislabāk, un kuras šķiet mākslinieciski augstvērtīgākās?

Tā ir viena naudas zīme, kuru Aleksandrs Čaks aprakstījis it kā dīvainās dzejas rindās:

Nu es klaidonis biju. Tur, kur bulvāri gari,
Viņa pagāja garām man melnā;
Manī pavērās pēkšņi, likās, savādi gari
Un tad – iespieda līdaku delnā.

Klaidonim, protams, gribas ēst, bet kāpēc būtu jābaro ar līdaku un vēl jāspiež tā delnā? 1920. gadu pirmajā pusē par līdaku sauca pagaidu naudu – piecsimts rubļu (=10 Ls) zīmi, jo uz tās bija attēlota līdaka. Ne līdaka vien,

bet arī labības kūlis, āboli un daudz kas cits. Bet iesauca par līdaku. Vēl man patīk mākslinieka Jūlija Madernieka jūgendstilā veidotā 1 Latvijas rubļa zīme, kas tika iespiesta 1919. gadā. No monētām, protams, *Milda* jeb sudraba pieclatnieks, mākslinieka Riharda Zariņa veidojums. Padomju gados par pirmskara papīra naudu bija miglains priekšstats, un vienīgā īstā manta, ko latvieši glabāja, bija *Milda*, izmantota saktās vai arī vienkārši turēta nenoskārstai vajadzībai. Patiešām skaista. Man ļoti patīk tagadējā nauda, un būs žēl, kad tās vietā būs jāmaksā eiro. Pieclatnieka ozols, divdesmitlatnieka rija, desmitlatnieka Daugava, piecdesmitlatnieka buriņš un ornamenta zīmes – tā ir vērtīga nauda gan tiešā, gan pārnēstā nozīmē. Un kur tad vēl monētas!

Ko nozīmē «zīmes»?

Vārds «zīme» atvasināts no darbības vārda «zināt». Zīme sākotnēji bija tas, ar kā palīdzību atpazīna savējos vai svešos. Tā kā zīmju valodas pamatā ir simetrija, varētu domāt, ka cilvēkam vienkārši sagādā estētisku baudījumu iegriezt vai citādi veidot zīmes. Tomēr diez vai akmens laikmetā cilvēkam bija vaļas nodoties vaļaspriekiem, estētiska baudījuma gūšanai, un tomēr cilvēks daļu no sava laika veltīja tieši dažādu zīmju iegrebšanai – pirms medībām, pēc medībām, pirms došanās karā un pēc atgriešanās. Acīmredzami, ka senā cilvēka dzīvē zīmēm, respektīvi, ornamentam, galvenā bija maģiska funkcija. Vēl jo vairāk tāpēc, ka daudz kur pasaulē ornamentā atrodami alās, klintīs un citās grūti pieejamās vietās, tālu prom no ikdienas cilvēka acīm. Tātad tās bija slepenas zīmes, ko izdarīja īpaši cilvēki sakrālām vajadzībām. Zīmes kopš senseniem laikiem visvairāk lietotas aizsargam. Piemēram, t.s. auseklīši jeb oktogrammas viscaur pasaulē tiek ieausti, iegrebt, ieadīti. Latviešiem auseklītis līdz ar piecstūru zvaigzni ir viens no izplatītākajiem lietuvēna krusta veidiem, ietekmīgs maģisks aizsargs pret ļaunumu.

Vai zīmes nav ļoti individuāla lieta? Iespējams, ka viena sieva kokā iecirta labu brūkleņu lasīšanas vietu, bet cita sieva pēc kādiem 1000 gadiem secināja, ka tas ir fragments no kalendāra?

Ir lokālas zīmes, ko var atpazīt tikai šaurš cilvēku loks. Piemēram, agrāk īpašuma zīmes uz darbarīkiem vai uz karotēm. Kuram kura karote piederēja, to mēs pēc simts

gadiem pie vislabākās gribas neuzzināsim, bet konkrētajā ģimenē katrs zināja – tā karote ar to zīmi ir mātei, tā tēvam utt. Un ir universālas vai gandrīz universālas zīmes, kā, piemēram, slīpais krusts. Juku vai pārmaiņu laikos cilvēkiem ir tieksme patverties pie zīmēm. Daudzi no mums 80. gadu beigās un 90. gadu sākumā nēsāja auseklīšu nozīmītes. Kritiskā situācija labvēlīgi atrisinājās, neatkarība tika iegūta, šodien neviens bez īpašas vajadzības vairs nenēsā auseklīti. Ja pietrūkst – individuāli vai kolektīvi – spēka, tad gadās, ka zīmes falsificē vai piedēvē tām pašsacerētu vai piedzejotu nozīmi. Tāda 80. gadu otrajā pusē bija Lielvārdes jostas zīmju valodas meklēšana un it kā atrašana, 19. gs. vidū – pirmās nacionālās atmodas laikā – krīvu svētrakstu zīmju meklēšana un it kā atklāšana. Ar zīmēm visādā ziņā vajag uzmanīties. Padomju vara gribēja piesavināties pentagrammu, Vācijā fašisti – svastiku, bet spēcīgas zīmes, ja tās izmanto par ļaunu citiem, ar laiku no spēka un ļaunu iedvesmas zīmēm pārvēršas par nespēka un sakāves zīmēm.

Pētīt mitoloģiju, tautas tradīcijas, esmu sapratusi, ka maģiskais un šajā gadījumā – maģiskais zīmēs ir pievelkošs, bet – kā lai to saudzīgāk un pēc iespējas neitrālāk pasaka – bīstams.

Folklorā ir pilna dažādām pusaizmirstām un aizmirstām lietām. Vai naudai būtu jābūt tai, kas senās zīmes atnes mūsdienās un rosina naudas lietotāju tās izpētīt?

Jā, folklorā ir pārpilna ar aizmirstām un pusaizmirstām lietām, bet arī mūsu apziņā, jo īpaši zemapziņā, ir pilna ar tādām lietām, par kuru eksistenci mēs līdz zināmam brīdim nenojaušam. Naudai jau kopš tās izgudrošanas, īpaši monētām, tikusi piedēvēta dziļāka nozīme. Viens no daudzajiem romiešu augstākās sieviešu dievības Junonas pavārdiem bija *Monēta* («padomdevēja»). Viņas galvenajā svētvietā Romā bijusi naudas kalnve. Metāla nauda tradicionālajā apziņā asociējās ar sievišķo sākotni. Monētas tika kaltas no metāliem, kas paslēpti kalnos, pazemē, respektīvi, Zemes mātē. Naudas kalšana tika pielīdzināta kosmogoniskam jeb pasaules radīšanas aktam, kurā metāla rūda tiek uzlūkota par Zemes mātes embriju. Savukārt jau izkaltām monētām, īpaši zelta monētām, tradicionāli piedēvēja saistību ar Sauli.

Brīvības cīņas
Averss

Brīvības cīņas
Reverss

Latvijas monēta – viena no pasaules gada monētām

Pasaules numismātikas vidē visaugstāk vērtētajā izdevuma World Coins (ASV) konkursā Coin of the Year šogad (vērtētas tika 2006. gadā izlaistās monētas) par labāko mūsdienu notikumam veltītu monētu tika atzīta Latvijas Bankas nacionālās monētu programmas «Latvija. Laikmetu grieži un laikmetu vērtības» sērijas Valsts monēta Brīvības cīņas (grafiskais dizains – Ivo Grundulis, plastiskais veidojums – Līgita Franckeviča).

Tādējādi Latvijas Banka ieguvusi jau trīs šī nozīmīgā konkursa balvas – 2001. gadā nominācijā «Novatoriskākais monētas koncepts» balva tika piešķirta monētai Poga un 2004. gadā monētai Liktenis – kā gada mākslinieciski augstvērtīgākajai.

Konkursa jaunākā balva tika pasniegta WORLD MONEY FAIR (Pasaules naudas izstāde) Berlīnē, kura profesionālajā vidē tiek uzskatīta par gada lielāko notikumu. Tā šogad notika no 1. līdz 3. februārim, piedaloties kaltuvēm, centrālajām bankām, numismātiem, iekārtu un iesaiņojumu ražotājiem no vairāk nekā 40 valstīm.

Latvijas monētu māksla jau daudzkārt saņēmusi atzinību ārpus Latvijas. Līdzās jau pieminētajām trīs balvām Latvijas Banka 2002. gadā Bāzelē saņēma Vreneli balvu kā radošākā valsts banka; 2004. gadā Laika monēta (ar zilo niobiju vidū) saņēma Pasaules bimētāla monētu kluba balvu kā labākā bimētāla monēta; Barons Minhauzens izstādē «Vicenza Numismatica» Itālijā ieguva galveno balvu kā 2005. gada izcilākā monēta; Ciparu monēta Krievijā rīkotajā starptautiskajā konkursā Монетное созвездие pērn tika atzīta par nominācijas «Veiksmīgs mākslinieciskais risinājums» uzvarētāju.

Nu jau Latvijas Bankas Monētu dizaina komisijā aizvadīts gandrīz gads. Kā izjūtat, kāds ir jūsu piensums?

Atzīšos, iepriekš neko daudz nezinaju par šīs komisijas darbību, bet, kad mani uzrunāja piedalīties tajā, mani pārliecināja komisijas sastāvs – tie ir cilvēki, ar kuriem jebkurā komisijā ir interesanti būt kopā un viņu bagātās pieredzes daļu gūt sev. Jau pēc pirmajām kopā sanākšanas reizēm redzēju, ka tā ir viena no tām retajām komisijām, uz kuru gribas nākt un kur vienmēr notiek radošu domu viņošanās.

Monētu valoda visbiežāk lielākā vai mazākā mērā ir simbolu valoda. Tā kā man, pētot folkloru, simbolu un ornamenta valoda ir ļoti tuva, ceru, ka mans piensums var saistīties ar idejām šajā jomā – mums ir tik daudz senu ornamenta zīmju, kas neredzami sasaista pagātnei ar tagadni un nākotni, Latviju ar citām pasaules valstīm.

Latam aprit 15 gadi. Kāda, jūsuprāt, ir bijusi lata nozīme mūsu valsts vēsturē?

Pagājušā gadsimta trīsdesmitajos gados dzejnieks Edvarts Virza, iemīlējies jaunajos, spožajos latos, bet vēl vairāk – jaunajā dzejniecē Mirdzā Ķempē, veltīja abiem skumju dzejoli – latam, jaunībai un skrejošajam laikam:

Laiks, kas latiem mirdzošiem,/ Visus tura saistā,
Iet jums dzelžu zābakiem/ Pāri, dāma skaistā..

Dzejoļa «Dienu skrējieni» melnraksta variants bija vēl tiešāks:

Kārs uz latiem mirdzošiem/ Iet jums laikmets lempis,
Pakavotiem zābakiem/Pāri. Mirdza Ķempis, utt.

Piecpadsmit gadi ir jaunība, kad laiks ir mirdzošs un lats ir mirdzošs, neskatoties ne uz ko.

Intervēja – Jānis Motivāns
Foto – Gatis Zommerovskis

NEKUSTAMĀ ĪPAŠUMA TIRGUS CIKLS

NATAĻJA BEŅKOVSKA
*Monētārās politikas pārvaldes
Finanšu stabilitātes daļas
vecākā ekonomiste*

Straujš ekonomikas un ienākumu pieaugums, ko baudām kopš jaunā gadsimta sākuma, veicinājis arvien lielāku iedzīvotāju tieksmi uzlabot savus dzīves apstākļus. Iedzīvotāju vēlme tikt pie jauna, labāka mājokļa stimulēja krasu aktivitātes pieaugumu nekustamā īpašuma tirgū un tā rezultātā arī strauju mājokļa cenu kāpumu. Saskaņā ar nekustamā īpašuma kompānijas *Latio* datiem laikā no 2000. līdz 2006. gadam sērijveida dzīvokļu cenas Rīgas mikrorajonos kāpa vidēji par 40% gadā. Tomēr kopš 2007. gada aprīļa situācija mājokļu tirgū ir mainījusies. 2007. gada 1. ceturksnī saskaņā ar nekustamā īpašuma kompāniju (*Latio, Ober-Haus, Balsts*) vērtējumu sērijveida dzīvokļu cenas Rīgā auga vidēji par 3% mēnesī, bet kopš aprīļa tās samazinājās vidēji par 2% mēnesī (sk. attēlu). Pēc to pašu nekustamā īpašuma kompāniju apgalvojuma jauno projektu piedāvājuma vidējās cenas pēdējā laikā nav pieaugušas vai atsevišķos projektos pat samazinājušās.

Kas nosaka nekustamā īpašuma cenas un to attīstības virzienu?

Teorijā eksistē vairākas metodes nekustamā īpašuma cenas noteikšanai. Vienā tiek pieņemts, ka nekustamā īpašuma cenai jābūt vienādei ar sagaidāmā nākotnes tīrā ienākuma no šā nekustamā īpašuma (gada īres maksa, no kuras atņemtas visas apkalpošanas izmaksas, tai skaitā komunālie maksājumi, apdrošināšanas izdevumi, nodokļi) diskontēto tagadnes vērtību jeb tā saucamo fundamentālo vērtību. Savukārt sagaidāmie nākotnes ienākumi no nekustamā īpašuma ir atkarīgi no vairākiem faktoriem, tādiem kā nākotnes procentu likme, inflācija, nodokļu likme, vispārējā ekonomiskā aktivitāte, iedzīvotāju ienākumu līmenis u.c.

Cita metode paredz, ka nekustamā īpašuma cenai jābūt vienādei ar līdzvērtīga nekustamā īpašuma būvniecības izmaksām jeb tā saucamajām aizvietošanas izmaksām. Ja aizvietošanas izmaksas ir augstākas par nekustamā īpašuma cenu, būvēt jaunas ēkas nav izdevīgi. Savukārt, ja zemākas – jaunu ēku nonākšana tirgū palielina piedāvājumu iepriekšminētajiem, un tirgus cena tiecas uz fundamentālo vērtību. Labi funkcionējošajā tirgū nekustamā īpašuma pieprasījuma un piedāvājuma līdzsvara cena vienmēr sakrīt ar tā fundamentālo vērtību, nekustamā īpašuma cenu cikli pilnībā seko ekonomikas attīstības cikliem un ir atkarīgi no iepriekš minētajiem faktoriem.

**Ja tautsaimniecības
stabilizācijas plāna
īstenošana turpināsies un
bankas turpinās stingrāku
kredītpolitiku, varētu
sagaidīt nekustamā īpašuma
cenu korekciju tuvāk to
fundamentālajai vērtībai.**

Nekustamā īpašuma tirgum parasti piemīt arī vairākas nepilnības, kas traucē tam virzīties uz fundamentālo līdzsvaru. Galvenās no tām ir informācijas par nākotnes pieprasījumu trūkums un ierobežots piedāvājums, jo jaunu māju celtniecība prasa laiku un brīvās zemes daudzums parasti ir ierobežots. Ierobežots piedāvājums ir lielākā mērā raksturīgs mazām valstīm šo valstu nelielo teritoriju dēļ. Tas gan pilnā mērā nav attiecināms uz Latviju zemās apdzīvotības dēļ.

Nekustamā īpašuma tirgus attīstību var traucēt arī strukturālās pārmaiņas ekonomikā. Tā, piemēram, Centrālās un Austrumeiropas valstu tautsaimniecību pārejas uz tirgus ekonomiku sākumperiodā liela daļa mājokļu tika privatizēti par zemākām cenām nekā tirgus cenas. Relatīvi zemi iedzīvotāju ienākumi, privatizācijas process un tolaik esošā dzīvojamā fonda viendabīgums, kas ierobežoja iespējas nopirkt kvalitatīvāku mājokli, noteica zemu aktivitāti nekustamā īpašuma tirgū 90. gados. Pēc privatizācijas procesa pabeigšanas un ar nekustamā īpašuma tirgu saistītās likumdošanas sakārtošanas mājokļu cenas sāka strauji augt.

Mājokļa cenu novirzi no to fundamentālās vērtības var veicināt arī pārāk optimistiskas prognozes par nākotnes ekonomisko izaugsmi. Biznesa cikla pieauguma fāzē ekonomikas aģenti parasti kļūst pārāk optimistiski par nākotnes ekonomisko izaugsmi kopumā un sevišķi par nekustamā īpašuma tirgu. Piemēram, iestāšanās Eiropas Savienībā un eiro ieviešanas perspektīva padarīja Centrālās un Austrumeiropas valstu iedzīvotājus pārmērīgi optimistiskus par ekonomikas izaugsmi, kas veicināja arī mājokļu cenu kāpumu.

Mājokļa cenu strauju kāpumu var izraisīt arī kreditēšanas bums, ko savukārt varētu veicināt labklājības palielinājums, finanšu tirgus liberalizācija un jaunu finanšu produktu rašanās, piemēram, dažādu kredītrisku mazinājo instrumentu izmantošana vai regulēšanai nepakļautu finanšu starpnieku ienākšana tirgū. Viegli pieejami mājokļa kredīti var mudināt atsevišķus cilvēkus ieguldīt nekustamajā īpašumā spekulatīvos nolūkos. Galu galā, arī ārvalstu kapitāla ieplūdes, kas tiek ieguldītas nekustamajā īpašumā, veicina cenu kāpumu, nepamatotu ar fundamentālo faktoru attīstību.

Vesela virkne mehānismu var veicināt nekustamā īpašuma tirgus attīstības cikla krituma fāzi. Pieaugot piedāvā-

vājumam un palēninoties cenu pieaugumam, vairs nav iespējams tik ātri nopelnīt, un uz ātru peļņu orientētie investori pārdod iegādātos īpašumus un pamet tirgu. Vai arī labvēlīgajos laikos uzsāktie jaunie būvniecības projekti, vienlaikus nonākot tirgū, var radīt piedāvājuma pārpalikumu.

Pastāv plaši atzīts viedoklis, ka daudzi finanšu nestabilitātes un krīžu periodi pagātnē ir saistīti ar akciju vai nekustamā īpašuma cenu strauja kāpuma – krituma cikliem. Ņemot vērā pagātnes pieredzi, lielie aktīvu cenu kāpumi bieži vien tiek uztverti kā signāls iespējamam straujam cenu kritumam. Vairāku valstu pieredze rāda, ka straujiem aktīvu cenu kritumiem parasti ir liela ietekme uz tautsaimniecību, jo aktīvu cenu samazināšanās veicina uzņēmumu un mājsaimniecību finansiālās pozīcijas pasliktināšanos. Vairākās valstīs vienlaikus ar nekustamā īpašuma cenu kritumu strauji samazinājās arī kreditēšana, vēl vairāk pastiprinot ekonomiskās aktivitātes samazinājumu.

Parasti krass nekustamā īpašuma cenu kritums rodas negatīva ārēja šoka rezultātā. Straujas nekustamā īpašuma cenu korekcijas iespējamība nozīmīgi pieaug, ja ekonomikas un kreditēšanas ekspansijai sekojošais ekonomiskās aktivitātes samazinājums sakrīt ar valstij nelabvēlīgu ārējo ekonomisko vidi. Šāda norišu sakritība varētu mudināt investorus mainīt savus riska vērtējumus par attiecīgo valsti. Ārējās vides nosacījumu pasliktināšanās var izpausties augstākās ārvalstu procentu likmēs, svarīgāko tirdzniecības partnervalstu problēmās vai tieši otrādi – partnervalstu un trešo valstu konkurētspējas pieaugumā. Šādi ārējie faktori bija nozīmīgi Skandināvijas valstīs 90. gadu sākumā (PSRS tautsaimniecības sabrukums un Vācijas procentu likmju šoks pēc Vācijas apvienošanās), kā arī Āzijā, kur krīzes veicinošie faktori bija vāja Japānas tautsaimniecība, kā arī ASV dolāra sadārdzinājums apstākļos, kad šo valstu valūtas bija tam *de facto* piesaistītas.

Cik bieži atkārtojas nekustamā īpašuma cenu cikli?

Pēdējā laikā arvien vairāk analītiķu un pētnieku pievērš uzmanību tieši nekustamā īpašuma cenu dinamikai. Pašreiz ir pieejami vairāki pētījumi par šo tēmu. Pētījumos pārsvarā tiek meklēta atbilde uz jautājumiem:

ar kādu periodiskumu atkārtojas nekustamā īpašuma cenu bumī un strauji kritumi? Cik bieži nekustamā īpašuma cenu bumī beidzas ar strauju cenu kritumu, kas noved pie nekustamā īpašuma tirgus krīzes? Kādi ir nekustamā īpašuma cenu bumī un straujo kritumu veidošanās mehānismi un cēloņi?

Vienā no tādiem pētījumiem (*T. F. Helbling. Housing price bubbles – a tale based on housing price booms and busts. BIS Papers No 21, part 4, April 2005*), izanalizējot mājokļu cenas 14 industriāli attīstītajās valstīs no 1970. līdz 2002. gadam, secināts, ka vidēji mājokļu cenu attīstības pilns cikls ildzis četrus gadus. Cenu pieauguma posmā, kas ildzis apmēram trīs gadus, mājokļu cenas reālajā izteiksmē (t.i., koriģētas ar katras valsts patēriņa cenu inflāciju atbilstošajā periodā) augušas vidēji par 11% visā cenu kāpuma periodā. Tam sekojošajā mājokļa cenu samazināšanas fāzē, kas ilgusi vidēji vienu gadu, cenas samazinājušās par apmēram 6%. Kopumā pēc pilnā cikla mājokļu cenas reālajā izteiksmē augušas, veidojot kāpjošu tendenci.

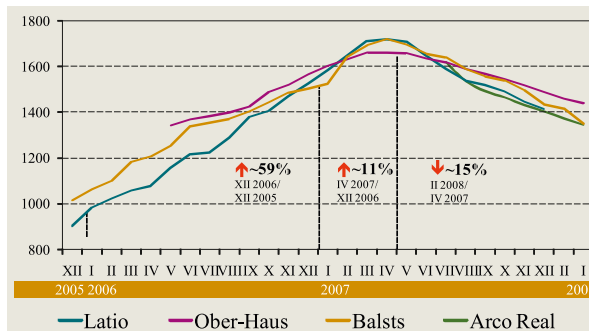
Savukārt mājokļa cenu kāpumi bumī periodos bijuši krietni augstāki – vidēji 32%. Mājokļa cenu bumī posmi ilguši vairāk nekā parastā cikla pieauguma fāzes – apmēram četrus gadus. Nekustamā īpašuma cenu straujā krituma periodos mājokļa reālās cenas sarukušas vidēji par 27%, un tie ilguši vidēji četrus gadus. Vidēji nekustamā īpašuma cenu bumī un straujš kritums katrā no apskatītajām valstīm noticis reizi 20 gados. Svarīgi, ka tikai apmēram sešiem no 16 nekustamā īpašuma cenu bumī sekojis straujš cenu kritums.

Kas notiek Latvijā?

Pašlaik Latvijā vērojama sērijveida dzīvokļu cenu samazinājums varētu būt uzskatāms par loģisku korekciju pieprasījuma samazinājuma apstākļos, ko daļēji veicinājuši gan uz kredītēšanas pieauguma tempa palēnināšanu vērstie tautsaimniecības stabilizācijas plāna pasākumi, gan banku kredītu izsniegšanas nosacījumu pastiprināšana, īpaši nekustamā īpašuma attīstības uzņēmumiem un māsaimniecībām mājokļa iegādei.

2008. gada 1. janvārī sācis darbību Latvijas Bankas Kredītu reģistrs, kurā tiek vākta informācija par katra aizņēmēja saistībām pret bankām un to meitas sabiedrībām (līzinga kompānijām). Tas sniedz bankām un līzinga kompānijām iespēju labāk vērtēt potenciālā

Vidējā sērijveida dzīvokļa kvadrātmetra cena (EUR/m².)

kredītņēmēja maksāspēju un neapšaubāmi veicinās kredītņēmēju pašdisciplinētību. Ja tautsaimniecības stabilizācijas plānā ietverto pasākumu īstenošana turpināsies un bankas turpinās stingrākas kredītpolitikas īstenošanu attiecībā uz kredītiem nekustamā īpašuma iegādei un attīstībai, varētu sagaidīt nekustamā īpašuma cenu samērīgu korekciju tuvāk to fundamentālajai vērtībai.

Papildu informācijai – natalja.benkovska@bank.lv
Foto – Gatis Zommerovskis

Bērnu ideju konkurss

«Cūciņai ir tik skaista astīte!» **Tā saka Emīlija Adumāne** – sešgadīgā meitenīte, kuras zīmētā mežacūka ar uzrakstu «Lac 1» saņēma Latvijas Bankas Bērnu zīmējuma konkursā galveno balvu – viņas zīmējums tiks iekalts monētā.

Konkursā bija aicināti piedalīties visi Latvijas bērni vecumā līdz 15 gadiem. Latvijas Bankai tā bija iespēja no bērnu zīmējumiem gūt ieskatu, kādu Latvijas naudu vēlas redzēt tās vismazākie lietotāji, savukārt viņiem tā bija iespēja līdzdarboties lietās, kas tradicionāli tikušas uzskatītas par piederīgām pieaugušo pasaulei.

Atsaucība bija ļoti liela – Latvijas Banka saņēma 6 583 darbus. Tos vērtēja žūrijas komisija, kurā iekļauta bankas Monētu dizaina komisija – desmit Latvijā pazīstami mākslas un kultūras eksperti, mākslinieki un Latvijas Bankas speciālisti. Žūrija izvēlējās 25 interesantākos darbus, un tās uzdevums šoreiz bija sevišķi grūts, jo tēma bija plaša, atvērta un darbu skaits ļoti liels. Godalgoto darbu autori ir piecus līdz piecpadsmit gadus veci bērni no dažādu Latvijas novadu skolām, pirmsskolas izglītības iestādēm no Rojas līdz Krāslavai, no Liepājas līdz Rūjienai.

Autors: Emīlija Adumāne
Vecums: 6 gadi,
Rīga

Uz konkursa noslēgumu un zīmējumu izstādi 29. februārī Latvijas Bankā bija aicināti 25 darbu autori, kā arī viņu brāļi, māšas, vecāki un skolotāji. Viesus sveica **Latvijas Bankas prezidents Ilmārs Rimšēvičs**, konkursa žūrijas komisijas priekšsēdētājs: – Ir pagājuši turpat astoņi gadi, kopš rīkojām iepriekšējo bērnu zīmējumu konkursu monētas attēla izvēlei. Bija pienācis laiks atkal to darīt, jo bērnu idejas par to, kādu tie labprāt redzētu Latvijas naudu, atšķiras no pieaugušo, bet bērni taču ir liela sabiedrības daļa un viņi veidos rītdienas Latviju.

Pirmā Latvijas Bankas rīkotā bērnu zīmējumu konkursa uzvarētāja Guna Bārbale pasniedza visiem autoriem pašas līdzveidoto monētu ar bērniņu krustcelēs, kas iznāca 2000. gadā UNICEF pasaules bērniem veltītās monētu programmas ietvaros.

Guna Bārbale:

– Man šis konkurss lielā mērā izšķīra profesijas izvēli – konkursa laikā jau gan mācījos Ludzas Mākslas skolā, bet tā īsti droša par šo ceļu nebiju. Tagad mācos par interjeristi.

Sešus gadus vecās rīdzinieces Emīlijas Adumānes zīmējums tiks atveidots monētā, kas acīmredzot iznāks 2009. gadā. Emīlija savā grafikas tehnikā izpildītajā darbā rāda ciemos nākošu cūciņu – vai nu meža, vai mājas, laimes vai naudas, mazliet dūsmīgu vai vienkārši savās gaitās aizņemtu.

Vairāk informācijas – www.bank.lv

Foto – Aivars Liepiņš

Sešus gadus vecās rīdzinieces Emīlijas Adumānes zīmējums tiks atveidots monētā.

JAUNPIENĀCĒJI EIRO ZONĀ

ALEKSANDRA BAMBALE
*Ārējo sakaru pārvaldes
vadītāja vietniece*

Galvenā atziņa, novērojot eiro ieviešanu Maltā un Kiprā: koordinēta un mērķtiecīga valsts institūciju un nevalstiskā sektora sadarbība ir pamats gan panākumiem Māstrihtas kritēriju izpildē, gan labi sagatavotajiem praktiskajiem pasākumiem eiro ieviešanai.

Kipra un Malta, tāpat kā Latvija, ir mazas valstis ar atvērtu ekonomiku un attīstītu pakalpojumu sektoru. Tāpēc bija īpaši interesanti vērot, kā šīm valstīm izdevās izpildīt Māstrihtas kritērijus un saņemt atļauju šā gada pirmajā dienā ieviest eiro. Lēmumu par eiro zonas paplašināšanu Eiropas Savienības (ES) Padome pieņēma 2007. gada 10. jūlijā, fiksējot abu valstu nacionālo valūtu maiņas kursu attiecīgi $1 \text{ EUR} = \text{CYP } 0.585274$ un $1 \text{ EUR} = \text{MTL } 0.429300$.

Kiprai ilgstošais izaugsmes un ārējās stabilitātes periods, kā arī augošais pakalpojumu sektors nodrošinājis augstāko dzīves līmeni starp jaunajām dalībvalstīm, apsteidzot pat dažas vecās valstis, piemēram, Grieķiju un Portugāli. Pēdējās desmitgades laikā Kipra spējusi palielināt IKP *per capita* – pēc pirktspējas paritātes – no 74% (12 eiro zonas valstu vidējais rādītājs – 100%) līdz pat 84%. Pēdējos četros gados vidēji IKP izaugsme vidēji bija 4%, un prognozes neliecina, ka šis rādītājs tuvākajos divos gados svārstīsies. Kipra bieži mēdz sevi dēvēt par tiltu starp Rietumiem un Austrumiem – to veicinājusi labā izglītības kvalitāte un svešvalodu nozīmes akcentēšana, samērīgās darbaspēka izmaksas un augstais telekomunikāciju līmenis.

Arī Malta laikus gatavojās iestājam ES, plānveidīgi orientējot politiku uz makroekonomisko stabilitāti, liberalizējot tirgu, attīstot pakalpojumu sektoru un modernizējot izglītības sistēmu. 2007. gadā IKP izaugsme sasniedza 3.1%, un sagaidāms, ka arī tuvākajos divos gados šis rādītājs būs ap 3%.

Abas valstis pēc pievienošanās ES skaidri definēja mērķi – pēc iespējas ātrāk ieviest eiro – un atbilstoši tam arī rīkojās. Informatīvajā kampaņā, kuras mērķauditorija bija ikviens valsts iedzīvotājs, galvenā uzmanība tika pievērsta eiro ieviešanas priekšrocībām – ārējās ievainojamības un valūtas riska mazināšanās, pievienošanās zemas inflācijas un procentlikmju zonai. Euro tika dēvēts par makroekonomiskās stabilitātes un konkurētspējas virzītājspēku. Nacionālo eiro ieviešanas plānu Maltas Nacionālā eiro ieviešanas komiteja publicēja 2006. gada janvārī, Kipras plāns tika apstiprināts 2006. gada jūlijā. Abās valstīs tos sekmīgi īstenoja, pateicoties cieši saistītajai valdības un centrālās bankas rīcībai, plaši ieskaitot privāto sektoru un sociālos partnerus.

Māstrihtas kritēriju izpilde Kiprā un Maltā 2007. gada maijs

	Kritērijs	Kipra	Malta
Saskaņotais patēriņa cenu indekss (izmaiņas %)	3.0	2.0	2.2
Valsts budžeta balance (% no IKP)	-3.0	-1.5	-2.6
Valdības parāds (% no IKP)	60.0	65.3 (tiek prognozēta turpmāka samazināšanās)	66.5 (tiek prognozēta turpmāka samazināšanās)
Ilgttermiņa procentu likmes (%)	6.4	4.2	4.3
Valūtas kursa stabilitāte	vismaz divus gadus jāievēro Valūtas kursa mehānismā II (VKM II) paredzētās svārstību robežas	ievērojusi VKM II svārstību robežas	ievērojusi VKM II svārstību robežas

Problēmas – fiskālie kritēriji

Kipra un Malta pievienojās Valūtas kursa mehānismam II (VKM II) vienlaikus ar Latviju – 2005. gada maijā. Divu gadu laikā šajā «uzgaidāmajā telpā» abu valstu valūtas nav būtiski svārstījušās, «uzvedoties» cienīgi un bez satricinājumiem.

Lielākās problēmas abām valstīm sagādāja fiskālie kritēriji. 2004. gadā ES attiecībā uz Kipru uzsāka pārmērīgā budžeta deficīta procedūru (PDP), kad 2003. gadā tas sasniedza 6.5% no IKP. Pateicoties operatīvi veiktajam pasākumu kopumam, Kiprai izdevās panākt strauju deficīta samazināšanos līdz 1.9% 2006. gadā. Ieņēmumu palielināšanai Kiprā izmantoja gan strukturālos pasākumus, kā, piemēram, PVN likmes paaugstināšanu, gan ar vienreizēju ietekmi –, piemēram, nodokļu amnestiju. Savukārt izdevumu ierobežošana tika panākta, nosakot kārtējo un kapitāla izdevumu griestus – tika iesaldēti kārtējie maksājumi un subsīdijas, kā arī paaugstināts pensionēšanās vecums valsts sektorā nodarbinātajiem. Valdības parāds, kura apjoms joprojām būtiski pārsniedz Stabilitātes un izaugsmes paktā noteikto robežu (t.i., 60% no IKP), ir samazināts no 71.8% 2004. gadā līdz 69% 2006. gadā un tiek prognozēta arī turpmāka samazināšana.

Nodrošinot atbilstības kritērijus, asas izjūtas Maltai nācās pārdzīvot līdz pat 2007. gada jūnijam, kad ES Padome atcēla 2004. gadā uzsākto PDP, tādējādi likvidējot pēdējo šķērslī ceļā uz eiro. Kad Maltā 2003. gada budžeta deficīta apjoms sasniedza 9.7% no IKP, Padome pieņēma lēmumu par PDP uzsākšanu, aicinot līdz 2006. gadam samazināt deficītu zem 3% sliekšņa. Malta to panāca, galvenokārt reformējot netiešo nodokļu sistēmu un nodokļu administrāciju. Šajā periodā tika būtiski samazināti valsts izdevumi, restrukturizēti daži valsts uzņēmumi, pastiprināta sociālo maksājumu kontrole

un ierobežota jaunu darba vietu radīšana valsts sektorā. Rezultātā Maltas budžeta deficīts 2006. gadā bija 2.6%. Arī valdības parāds tika samazināts no 72% no IKP 2003. gadā līdz 66.5% 2006. gadā, tā apjoms turpina samazināties.

Par cenu kontroli

Kaut gan inflācijas rādītāji Kiprā un Maltā pēdējos gados pat nebija pietuvojušies Māstrihtas kritērijam, sabiedrībā arvien vairāk palielinājās bažas, kas notiks pēc eiro ieviešanas. Kopš 2006. gada abās valstīs būtiski auga iedzīvotāju daļa, kas bažījās, ka cenas nepamatoti palielināsies un valdība nespēs šo procesu efektīvi kontrolēt. Lai novērstu patērētāju bailes, Maltā pusotru gadu pirms eiro ieviešanas uzsāka *FAIR* iniciatīvu (līgums par godīgu cenu pārrēķinu mazumtirdzniecībā). Uzņēmumi, kas pievienojās šai iniciatīvai, apņēmas korekti piemērot dubulto cenu norādīšanu un nepaaugstināt preču un pakalpojumu cenas valūtas maiņas dēļ. Šo iniciatīvu koordinē Maltas Eiro novērošanas dienests, kas uzrauga cenu attīstību eiro ieviešanas laikā un izmeklē pārkāpumus.

Savukārt Kipras valdība 2007. gada jūlijā uzsāka kampaņu, kurā aicināja uzņēmējus un mazumtirgotājus pieņemt godīgu cenu pārrēķina kodeksu. 2007. gada jūlijā visās provincēs darbību sāka eiro novērošanas centri, kuru uzdevums bija uzraudzīt eiro ieviešanu un kā eiro ieviešanas likumu ievēro uzņēmumi, koordinēt godīga cenu pārrēķina kodeksu, sniegt iedzīvotājiem informāciju par eiro. Neskatoties uz to, Kiprā tika konstatēti neattaisnotas cenu paaugstināšanas gadījumi – lielākoties sabiedriskās ēdināšanas, frizētavu un autostāvvietu pakalpojumu sektorā, bet to skaits ir salīdzinoši mazs. Un jaunākie dati liecina, ka kopumā cenas nedz Maltā, nedz Kiprā nav būtiski palielinājušās.

Eiro – pēc «Lielā sprādziena scenārija»

Abas valstis nolēma ieviest eiro saskaņā ar «Lielā sprādziena scenāriju», t.i., vienlaikus ieviešot eiro skaidras un bezskaidras naudas norēķinos. Periods, kad norēķinos paralēli varēja izmantot gan eiro, gan nacionālo valūtu, ilga vienu mēnesi, līdz 2008. gada 31. janvārim.

Kiprā apgrozībā tika laisti 60.7 milj. eiro banknošu un 395 milj. Kipras eiro monētu, Maltā – 41.51 milj. eiro banknošu un 140 milj. Maltas eiro monētu. Jau 2007. gada oktobrī Kipras centrālā banka sāka bankām piegādāt eiro monētas, bet novembrī – eiro banknotes. Kipras uzņēmumi ar bankām aktīvi slēdza līgumus par skaidras naudas priekšpiegādi, tiem bija pieejami arī 40 tūkst. t.s. eiro sākumkomplektu, katrs 172 € vērtībā. Sākot ar decembri, arī iedzīvotājiem bija pieejami 250 000 mini komplekti (17.09 € vērtībā), kas tika izplatīti, lai atvieglotu naudas maiņu pirmajās eiro ieviešanas dienās. Maltā centrālā banka parūpējās, lai laikus uzsāktu priekšpiegādi un izplatītu sākumkomplektu uzņēmējiem (131 € vērtībā) un iedzīvotājiem (11.65 € vērtībā).

Neskatoties uz to, abās valstīs nelielai uzņēmēju daļai radās grūtības nodrošināt valūtas maiņu – strikto priekšpiegādes nosacījumu dēļ, kā arī tāpēc, ka iedzīvotāji, lai izvairītos no rindām bankās, intensīvi iepirkās veikalos.

Skaidrās naudas ceļi

Pirmajās dienās pēc pievienošanās eiro zonai galvenais skaidras naudas iegūšanas avots, ko izmantoja gan iedzīvotāji, gan uzņēmēji, bija bankomāti un elektroniskās iekārtas maksājumu karšu apkalpošanai. Abās valstīs bankas un to filiāles pagarināja darba laiku, strādāja arī svētku dienās. Lai samazinātu izdotās naudas apjomu norēķinos, pirmajās 2008. gada dienās bankomātos varēja izņemt tikai maza nomināla banknotes. Kiprā iedzīvotāji vairāk mainīja naudu bankās, Maltā – ATM. Un tomēr Maltas bankās pirmo divu nedēļu laikā bija vērojamas garas rindas, kas liecina, ka banku naudas apmaiņas plānā tomēr bija daži robi, neraugoties uz papildu personāla piesaistīšanu un pagarinātajām darba stundām. Par šādām niansēm tiek domāts arī Latvijā, kurā sagatavošanas darbos jau tikts diezgan tālu – Euro ieviešanas

vadības komitejā tika izstrādāts un Ministru kabinetā apstiprināts Latvijas Nacionālais eiro ieviešanas plāns, kas, ņemot vērā citu valstu pieredzi un arī Latvijas īpatnības (piemēram, banku infrastruktūra laukos ne visur ir ērta, u.tml.), laika gaitā tiek pārskatīts un papildināts.

Kopumā vērtējot pāreju uz eiro Kiprā un Maltā, pirmajās trīs dienās tā notika daudz ātrāk nekā iepriekšējās eiro zonas paplašināšanās reizēs. Pirmajās deviņās dienās Maltā 90% no skaidras naudas norēķiniem jau notika eiro, savukārt Kiprā – 82%. Ņemot vērā lielo Maltas liru apjomu apgrozībā, Maltas centrālā banka jau pirms eiro ieviešanas mērķtiecīgi mēģināja veicināt skaidras naudas samazināšanu apgrozībā, kā arī mainīja naudu bez komisijas maksas. Naudas apmaiņu bez komisijas maksas Kipras bankas turpinās līdz 2008. gada 30. jūnijam, bet Kipras centrālā banka monētas mainīs vēl divus gadus un banknotes – desmit gadus, savukārt Maltas bankās – līdz 2008. gada 31. martam, bet Maltas centrālajā bankā bez komisijas maksas monētas apmainīs līdz 2010. gada februārim un banknotes līdz 2018. gada februārim.

Analizējot eiro ieviešanas gaitu abās valstīs, galvenā atziņa ir šāda: **koordinēta un mērķtiecīga valsts institūciju un nevalstiskā sektora sadarbība ir pamats gan panākumiem Māstrihtas kritēriju izpildē, gan labi sagatavotajiem praktiskajiem pasākumiem eiro ieviešanai.**

Ar skatu nākotnē

Rūpējoties par atbilstību Māstrihtas kritērijiem, abas valstis vienlaikus domāja ne tikai par īslaicīgu nominālo konverģenci, bet arī par ekonomikas ilgtspējīgumu. Pievienojoties eiro zonai, galvenais Kipras un Maltas izaicinājums ir valsts finanšu konsolidācija vienlaikus ar ražīguma un konkurētspējas paaugstināšanu un sociālo garantiju sistēmas stiprināšanu.

Kiprā vidēja termiņa plānos jau ir iezīmētas vairākas reformas, kas vērstas uz ekonomikas sabalansētu attīstību un konkurētspējas paaugstināšanu ilgtermiņā. Liberalizācijas process notiek aviopakalpojumu, elektrības un telekomunikāciju sektorā. Tiek nodrošināts atbalsts pētniecības un attīstības, kā arī izglītības sektoriem. Fiskālajā jomā 2008. gadā notiks pāreja uz vidēja

(Nobeigums 12. lpp.)

Latvijas Bankas padomē (2008. gada janvāris)

Latvijas Bankas padome 17. janvāra sēdē nolēma **paaugstināt procentu likmi noguldījumiem uz nakti** Latvijas Bankā no 2.0% līdz 3.0%, pārējās centrālās bankas procentu likmes atstājot nemainītas, kā arī **samazināt rezervju normu banku saistībām virs 2 gadiem** no 8% uz 7%. Abi lēmumi stājās spēkā no 2008. gada 24. februāra.

Ņemot vērā, ka straujā ekonomikas izaugsme pakāpeniski stabilizējas un līdz ar lēnāku kreditēšanas kāpumu ir mazinājusies banku sektora loma iekšzemes pieprasījuma karsēšanā, turklāt arī situācijas maiņa globālajos finanšu tirgos ir sekmējusi kreditēšanas papildu sadārdzināšanos Latvijā, ir iespējams nedaudz mīkstināt stingras monetārās politikas noteiktos ietvarus finanšu tirgum, vienlaikus arī veicinot finanšu sektora motivāciju ilgtermiņa līdzekļu piesaistē.

*Papildu informācija no preses sekretāra Mārtiņa Grāvīša
(martins.gravitis@bank.lv)*

termiņa budžeta plānošanu. Tiks uzsākta sociālās labklājības sistēmas reformēšana, mazināti ar sabiedrības novecošanos saistītie izdevumi. Pamatīgas reformas sagaidāmas arī nodokļu jomā, lai novērstu izvairīšanos no nodokļiem un uzlabotu to administrāciju. Pārmaiņas notiks arī algu noteikšanas mehānismā, īpaši – attiecībā uz strādājošajiem valsts sektorā.

Arī Malta uzsvārus liks uz konkurētspējas paaugstināšanu, plānojot padziļinātas reformas valsts uzņēmumu sektorā un turpinot fiskālo konsolidāciju, lai 2010. gadā sasniegtu sabalansētu budžetu. Vidējā termiņa budžeta cikls tiks pagarināts no trīs līdz pieciem gadiem. Valsts finanšu ilgtspējīgumu palīdzēs nodrošināt arī 2006. gada beigās uzsāktā pensiju reforma. Līdztekus tiks atbalstīti tādi piedāvājuma puses faktori kā infrastruktūra, izglītība, vide un, neapšaubāmi, arī visu pievienotās vērtības preču un pakalpojumu segmenti. Tiks veicināta nodarbinātība, ar dažādām metodēm iesaistot darba tirgū nenodarbinātos.

Kopumā jāsecina, ka eiro ieviešana nebūt nav ceļojuma galapunkts. Nonākot eiro zonā, īpaši svarīgi ir turpināt veikt reformas, lai valsts varētu būt konkurētspējīga starptautiskajā apritē un pilnvērtīgi izmantotu ES ekonomiskās zonas sniegtās priekšrocības. Eiro ieviešana nav pašmērķis, tas ir līdzeklis valsts labklājības un ietekmes celšanai!

Papildu informācijai – aleksandra.bambale@bank.lv

Foto – Gatis Zommerovskis

LATVIJAS BANKA

K. VALDEMĀRA IELĀ 2A • RĪGĀ, LV-1050 • TĀLRUNIS: 6 702 2300 • FAKSS: 6 702 2420
E-PASTS: INFO@BANK.LV • HTTP://WWW.BANK.LV
LATVIJAS BANKA, 2008

Pārpublicējot obligāta avota norāde. Reģistrācijas apliecība Nr. 1947